

ויתבן דה"ה גם לגבי זכירת מחיית עמלק. ע"י דמחייב איניש לבסומי עד דלא ידע נהי מעורב הדעת אצל האדם, וע"י השבת וזכירת מחיית עמלק חוזרת הדעת (וזה ג"כ טעם מדוע זכירת מחיית עמלק הוא בשבת זכור דוקא ולא בחול ודו"ק היטב).

★★

בגמ': אין לי אלא ביום - בלילה מנין וכו'.

וכתב הגאון ר' זכריה מענדל זצ"ל אב"ד לעסלא בקובץ כרם שלמה (שנה י"ב ק"ו ב' ע' כ'): ונתקשיתי מאד מאד, הלא תנא דברייתא פתח ואמר אין לי אלא ביום בלילה מנין, ואיך יתרוץ דבריו דה"ק אין לי אלא בלילה ביום מנין, הלא היפוכי דברים הם.

ואחר היגיעה כוונתי בעזה"י לאמת, דבאמת תכלית כוונת התנא הזה להוציא מקרא זכור את יום השבת לקדשו ג' דינים, א' לזכור על היין (וכמ"ש התוס' דזכירה מצינו ביין), וזה יצא מתיבת זכור, ב' לקדש ביום, וזה יצא מתיבת יום השבת, ג' לקדש בלילה, וזה יצא מתיבת לקדשו, שעיקר קידוש בלילה הוא.

לזה פתח התנא ואמר, שקידוש צריך להיות על היין, ואח"כ אמר שצריך לקדש ביום כסדר הכתוב בקרא, ולבסוף אמר שגם בלילה צריך לקדש מדכתיב לבסוף לקדשו. והתנא הזה משום דתפס בלשונו בלילה מנין, אמר ת"ל זכור את יום השבת לקדשו ותפס בלשונו כולה קרא, ולא הבין המקשה שעיקר כוונתו מתיבת לקדשו, שעיקר קידוש בלילה הוא, וסבר דדריש לה מתיבת יום, לזה תמה עליו מה שתמה, ושני לה, ה"נ קאמינא כקושייתך, דילפותא דקידוש הלילה, לא מתיבת יום קא דרשינא, אלא מלקדשו, וזה פשיטא דעיקר קדושת בלילה הוא, ומה דתפיסנא כולה קרא, אסיפא דוקא כוונתי.

ועתה תבין לשון חכמים ברכה, דה"ק, זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין בכניסתו, ונקט כולה קרא כסדרא, שזה נצמח מלשון זכירה, וזה מלשון לקדשו, דהיינו סיפא דקרא, ולבסוף דאמר ביום מנין, לא תפס עוד סיפא דקרא דלקדשו, אלא אמר ת"ל זכור את יום השבת, דהיינו מלשון יום, ודי בזה ע"כ.

★★

בגמ': רב אשי איקלע למחוזא אמרו ליה ליקדיש לן מר קידושא רבה וכו' אמר בפה"ג ואגיד ביה וכו'.

וברשב"ם ואגיד ביה, האריך בו לדעת אם יסרהב אחד מהם לשתות ובכך יבין דבורא פרי הגפן רגילין לומר ותו לא, שאם לא כן הי' אומר להם (הגהות הב"ח שם) לקדש קידוש גדול של לילה כמנהגן.

החיד"א בשו"ת חיים שאל (סי' צט) הוכיח מדברי הגמרא והרשב"ם כאן, דאף מי שנוהג שלא לברך איזו ברכה, אם נמצא במקום הנוהגין לברך, כגון מי שעובר לפני התיבה בראש חודש במקום שמברכין על הלל בראשי חדשים וכדומה, מותר לו לברך אותה ברכה ולא נחשב ברכה לבטלה.

וכן הוכיח הגר"מ פיינשטיין זצ"ל באגרות משה (או"ח ח"ב סי' צד) לגבי ברכת הלל בלילי פסחים, שאם נמצא אחד שאינו נוהג לברך במקום שכולן מברכין, והוא באופן שיהי ניכר אם לא בירך, צריך ג"כ לברך, דהרי גם כאן רב אשי שלא בירך ברכת הקידוש ביום הי' מסכים לברך ברכת הקידוש ולהוציאם ידי חובתם בזה אם היו נוהגין כן ולא חשש משום ברכה לבטלה.

אמנם בשו"ת יביע אומר (ח"א או"ח סי' כט אות ה, וח"ח או"ח סי' כג אות יא) כתב דיש לדחות הראיה על פי מה שכתב בספר המכתב, וכן בחי' הגרא"מ הורוויץ זצ"ל, שיי"ל שרב אשי סבר שאולי לא קידשו בלילה ושפיר יכול לברך כעת ולהוציאם בברכת קידוש ולא הוי ברכה לבטלה, עיי"ש.

עוד כתב ביביע אומר בח"א הנ"ל (אות ז) שיש לדחות הראיה לפי הגירסא של דפוס וילנא בגירסת רשב"ם "היה אומר לו לקדש" וכו', והיינו שהסבא היה אומר לו להמשיך הקידוש של לילה, אבל י"ל דרב אשי לא הי' שומע להם לעשות כן, אלא שכל זמן שלא ידע כוונתם לא רצה לריב עמם ע"ז.

עוד כתב שם (אות ח) בשם הגאון ר' דוד יונגרייז זצ"ל שיש לחלק בין ברכת קידוש שאינו אומר שם "וציונו" לברכת הלל דאומר אשר קדשנו במצותיו וציונו, ואם הוא ס"ל כהנהוגים שלא לברך לא יכול לברך ולומר וציונו, עיי"ש.

★★